

Mișcarea muncitorească, socialistă din România în lupta pentru cucerirea și consolidarea independenței de stat

Conf. univ. Ion Ardeleanu

Împlinirea a 100 de ani de la cucerirea independenței depline de stat a României prilejuiește evocarea la acest glorios jubileu a minunatelor tradiții revoluționare de luptă ale mișcării muncitorești, socialiste pentru cucerirea și consolidarea independenței patriei.

Epoca modernă a pus în fața poporului român sarcini deosebit de mari și spinoase. Tocmai în aceste împrejurări s-a dezvoltat lupta clasei muncitoare, a mișcării socialiste, care, în pofida greutăților întâmpinate și-a manifestat profundul patriotism.

Continuatoare, pe o treaptă superioară, a glorioaselor tradiții de luptă ale poporului român pentru apărarea dreptului său legitim la o viață liberă și independentă, într-o patrie unitară și suverană, mișcarea muncitorească din România a afirmat cu tărie în peisajul vieții politice o concepție înaintată, izvorită dintr-o temeinică analiză a realităților timpului, concepție pe care a promovat-o și a susținut-o cu consecvență, fapt care a determinat situarea clasei muncitoare în centrul luptei întregului popor pentru împlinirea acestor deziderate fundamentale.

Pentru proletariatul român — născut din realitățile economice și social-politice ale țării de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și din prima jumătate a secolului al XIX-lea, idealul independenței s-a constituit într-o adevărată permanență, el ilustrând toate acțiunile pe care mișcarea muncitorească și socialistă le-a întreprins pe multiple planuri. Odată cu apariția mișcării muncitorești, cu crearea celor dintâi organizații proletare și pe măsura asimilării creatoare a socialismului științific, proletariatul începe să dea adevărata măsură a capacității sale de investigare a realităților timpului, să devină, așa cum se subliniază în Programul Partidului Comunist Român, „purtătorul idealurilor celor mai revoluționare ale maselor populare, exponentul aspirațiilor vitale ale întregului popor muncitor spre dezvoltarea patriei pe calea progresului, spre o viață liberă și demnă, spre făurirea unității naționale și cucerirea independenței de stat”¹.

În 1877, atunci când întreaga viață politică se concentra în jurul marelui eveniment pe care-l reprezenta proclamarea, la 9 mai, a indepen-

¹ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, București, Edit. politică, 1975, p. 32.

dentei de stat a României, cele dintii cercuri socialiste s-au manifestat și ca susținătoare active ale luptei pentru cucerirea neatinării țării, ca purtătoare ale idealurilor patriotice ale poporului². Această atitudine izvora din convingerea fermă că independența de stat a țării constituia o condiție esențială a propășirii naționale a poporului român și o bază necesară pentru continua dezvoltare a mișcării muncitorești. Asociațiile profesionale muncitorești, cercurile socialiste care aveau o activitate de câteva decenii, în contextul proclamării independenței de stat a României își reorientează activitatea. În rândurile cercurilor socialiste majoritatea membrilor o formau tinerii și în special studenții de la Facultatea de medicină din București. În rândurile acestora se aflau Alexandru Spiroiu, Petre Inotescu, C. Stăuceanu, C. Manicea, Nicolae Zubcu Petrovici-Codreanu, C. Dobrogeanu-Gherea, dr. N. Russel. Membrii cercurilor socialiste au desfășurat o largă activitate în scopul eliberării patriei de sub dominația străină. Ei au stabilit legături cu militanții revoluționari bulgari care se aflau în România, cu luptătorii revoluționari ruși. În condițiile izbucnirii crizei din sud-estul Europei, cercurile socialiste din România au început să se convingă că sarcina principală este lupta pentru cucerirea independenței patriei.

De o deosebită importanță a fost editarea de către cercul din București a ziarului „Socialistul”, al cărui prim număr a apărut la 26 mai 1877. Ziarul reflecta ideile cercurilor revoluționare ce reprezentau pe atunci pozițiile cele mai înaintate din România. Deși ziarul a fost interzis după apariția primului număr, el are o mare însemnătate pentru cunoașterea poziției cercurilor socialiste față de război. Aceasta rezultă în special din articolul *Rezbelul*, care în prima parte înfățișa greutățile aduse de război, dar considera totodată că războiul început în 1877 împotriva asuprașilor turci, era un război just. „Azi — se arată în articolul *Rezbelul* — însă e timpul când românii în avântul și entuziasmul suvenirilor trecute iau armele pentru a apăra independența, ne alăturăm lor”. Autorul amintește de „suvenirile trecute” când poporul se apăra cu eroism legendar împotriva invadatorilor. El lega lupta pentru independența națională de glorioasele tradiții de luptă pentru o viață liberă a poporului român, de patriotismul înflăcărat al maselor. Recunoscând caracterul just al războiului, ziarul „Socialistul” de pe poziția sa umanistă, se ridică împotriva șovinismului și a urii față de oameni, îi îndemna pe români să fie mărinimoși, pentru că ei urmăreau eliberarea patriei lor. Articolul *Rezbelul* se încheie cu ideea că nu trebuie să se rămână la cucerirea independenței, ci va trebui dusă lupta mai departe, pentru răsturnarea orânduirii care a dat naștere exploatarea și asuprașirii. „Fiți demni — scria „Socialistul” — respectați durerea pină când timpul va veni să spunem acestor inșetați de șinge: domnia voastră a încetat”.

Membri ai cercurilor socialiste, tineri medici, studenți s-au înrolat ca voluntari, punându-și viața, cunoștințele și elanul patriotic în slujba nobilei cauze a independenței și păcii. În primele rânduri au fost Nicolae Zubcu Petrovici-Codreanu, Alexandru Spiroiu, Constantin Stăuceanu. Într-o scrisoare adresată în luna mai 1877, tovarășilor săi, N. Zubcu-Codreanu arăta: „Oricum ar fi, țara noastră se află în război cu unul din

² Gh. Zaharia, Mircea Mușat, *Lupta pentru independență și unitate statală — permanență a istoriei poporului român*, în „Anale de istorie”, anul XXI, nr. 1, 1975, p. 66.

mulții săi inamici : cu Turcia. Ideea despre datoria ce trebuia acum îndeplinită către țară, pune pe gânduri și neliniștește nu numai pe oamenii de omenie, dar mai pe toți, de-a rîndul. M-am gândit și eu, neapărat despre ceea ce trebuie să fie în împrejurările de față ale țării noastre ; în ce chip să mă arăt că sînt vrednic de un adevărat fiu al națiunii române ; de aceea încă m-am hotărît să părăsesc, pentru cîtăva vreme, serviciul de medic de plasă și să mă duc acolo unde armele inamicului sau mai bine zis barbaria omenirii zăbovesc vieți tinere și puternice”. Zubcu-Codreanu s-a înrolat voluntar și în septembrie 1877 era medic la Crucea Roșie din orașul Pitești, unde făcea serviciul la „spitalul pentru răniți”. Membrii cercului socialist din București au organizat în rîndurile studențimii progresiste grupul studenților în medicină, care s-a încadrat voluntar, cu ajutorul generalului doctor Carol Davilla, în serviciul sanitar al armatei, îndeplinindu-și cu eroism misiunea lor pe cîmpul de luptă din Bulgaria.

La rîndul lor studenții de la Universitatea din Iași, în rîndurile cărora se aflau mulți care împărtășeau ideile socialiste au făcut donații în sprijinul armatei. Într-o adresă din 13 octombrie 1877 către Comitetul femeilor din Iași, care stringea ofrande se arăta : „Astăzi onorabilul club al studenților Universității Iași mi-a trimis prin casierul său, d-nul Leon O. Gheorghiu, suma de 106 franci, cu invitarea de a o înmina domniei voastre, pentru a servi de ajutor ostașilor români răniți”.

Alături de ostași, populația civilă — țărani, muncitori, intelectuali, studenți, elevi — a contribuit la susținerea războiului prin : subscripții pentru cumpărarea de arme, rechiziții, transporturi și cartiruire militare și prin numeroase ofrande în bani, îmbrăcăminte și alimente necesare armatei pe front.

În anul 1877, forța militară de apărare a României număra peste 100 000 de oameni. Armata dispunea de 100 000 de puști „Cassepot”, 25 000 puști „Krnka”, 190 tunuri, fabricație Krupp. Instruirea și dotarea armatei au fost intensificate pentru a putea respinge atacurile tot mai insistente întreprinse de oștirile otomane de pe celălalt mal al Dunării și pentru a fi gata să acționeze în îndeplinirea înaltei misiuni ce-i revenea în acele momente istorice. În rîndurile populației țării s-a dezvoltat o largă mișcare patriotică pentru colectarea de fonduri necesare echipării oștirilor române și înrolarea în armată a tinerilor din toate categoriile sociale. În timp ce pe front ostașii români înscrisau cu singele lor adevărate pagini de epopee, în țară întregul popor s-a mobilizat pentru susținerea materială a armatei. Independența, cauză nobilă a tuturor românilor, a fost susținută cu căldură de toate clasele societății, cuprinse de avînt și elan patriotic.

Muncitorii și meseriașii au donat bani și lenjerie. De exemplu, muncitorii de la fabrica de băuturi gazoase din București, au trimis Mariei Rosetti, președinta „Ospiciului Independența”, suma de 158 lei, menționînd „produs al subscripțiilor noastre”, iar cei de la fabrica și depozitul timbrelor, pe lingă bani, au trimis 28 perne și 56 fețe de perne pentru răniți.

Epopeea războiului ruso-româno-turc din 1877—1878 strălucește nepieritor în bogatele tradiții de luptă ale mișcării muncitorești socialiste din România. Recunoașterea pe plan internațional a independenței absolute a României, a eroismului poporului în timpul războiului, a îmbărbătat lupta proletariatului român.

Inițierea Partidului politic al clasei muncitoare din România, în 1893, pe baza principiilor socialismului științific, a constituit un moment de însemnătate istorică în dezvoltarea luptelor sociale din țara noastră, în afirmarea tot mai puternică a proletariatului pe arena vieții social-politice românești, confirmând patriotismul său profund atât prin poziția sa, cât și prin soluțiile preconizate pentru rezolvarea marilor probleme care frământau societatea românească în conformitate cu cerințele progresului social, cu interesele generale ale națiunii române.

Relevind semnificația cuceririi independenței depline pentru poporul român, militanții partidului clasei muncitoare au subliniat că, „proclamarea neatrănării României a fost, fără îndoială, un fapt de cea mai mare însemnătate, întrucât el a constituit o linie de despărțire între veacurile de asuprire, sub stăpânirea Turciei, și independența de care ne bucurăm astăzi. Poporul român a știut, prin jertfe și abnegații și cu prețul singelui său, să se elibereze de sub turci într-un război glorios, asigurându-și astfel o neatrănare care să-i permită să se dezvolte în pace și să pășească pe calea civilizației”³.

Concepția mișcării muncitorești socialiste, cu privire la apărarea independenței patriei, a fost formulată în strinsă legătură cu realizarea în interiorul țării a unui ansamblu de măsuri cu conținut democratic, în favoarea maselor de muncitori și țărani, condiție esențială a trăinicieii statului în eventualitatea unei agresiuni externe, al bizuirii pe forțele proprii. Măsurile necesare apărării independenței țării, sublinia unul dintre deputații socialiști, „nu trebuie să le căutăm, în prima linie, în Tripla Alianță; trebuie să le căutăm, trebuie să le găsim noi, în neamul nostru care a știut, după vremuri să se arate în stare de a păstra și a apăra cu vrednicie acest pământ împotriva tuturor încălcărilor și a năvălirilor”.

În lumina sarcinilor vitale ale poporului român, a patriotismului de care era animat, partidul clasei muncitoare a dezbătut în climatul ideologic și politic al epocii, de pe poziții revoluționare, nu numai căile și formele de rezolvare a problemelor fundamentale ale dezvoltării societății românești, ci a militat pentru o politică externă activă, afirmând drepturile popoarelor la independență și egalitate, căci nu se poate „tăgădui o națiune care este de fapt, căci nu se pot tăgădui anume factori care de veacuri și-au afirmat existența”. Concludent în această direcție este și faptul că la Congresul Partidului Social-Democrat din România din ianuarie 1910 se spunea: „Noi voim să se păstreze independența fiecărei națiuni — căci altfel nici nu s-ar putea stabili adevăratele legături trainice între popoare, în care fiecare națiune să aducă tributul propriu de cultură în concertul civilizației omenеști”.

Apărarea și consolidarea independenței s-au aflat permanent în atenția partidului politic al clasei muncitoare din țara noastră, au constituit direcții majore ale gândirii teoretice și acțiunii sale practice, bucurându-se de o puternică adeziune și din partea celorlalte clase sociale, partide și grupări politice. De aici, atenția neabătută conferită relațiilor externe

³ „Lumea nouă”, anul VI, nr. 43 din 7 mai 1900.

ale țării, dovadă elocventă a înțelegerii de socialiști români a sarcinilor majore aflate în fața României pe linia desăvîrșirii statului național unitar, a apărării independenței, suveranității și integrității sale teritoriale, în împrejurări complexe ale vieții internaționale dominată de politica forței și a intervenției brutale a marilor puteri imperialiste.

Analiza întreprinsă de militanții clasei noastre muncitoare asupra politicii externe a statului român a purtat girul realismului, ea ținând seama de condițiile și posibilitățile interne ale țării, de situația geografică și strategică specifică a României, de jocul alianțelor marilor puteri, de evoluția și dinamica relațiilor internaționale.

Un merit al mișcării muncitorești a fost și acela de a fi descifrat mecanismul extrem de complex al politicii externe imperialiste promovată de marile puteri, politică bazată pe forță, pe expansiunea economică și cuceriri teritoriale, făcute cel mai adesea pe seama statelor mici. „Adevărul, tristul adevăr — scria Constantin C. Bacalbașa în 1885 — este că puternicii stăpînitori ai lumii se joacă de-a mingea cu micile popoare, că harta Europei se modelează, se prefacă, se reformează după cum le convine celor cîțiva arbitri ai omenirii”⁴. Modul în care teritorii românești fuseseră acaparate de imperiile vecine stăteau mărturie a acestei politici. „Politica de cucerire, sub diferitele ei forme — se remarcă în moțiunea adoptată la întrunirea publică convocată în București, la 16 mai 1912, de Partidul Socialist în semn de protest împotriva politicii expansioniste a marilor puteri pe seama unor teritorii românești — este strîns legată de existența regimurilor absolutiste și de dezvoltare a capitalismului, ea sugrumă drepturile imprescriptibile ale popoarelor”⁵.

Ca urmare a acestei activități patriotice muncitorii și țărani români din teritoriile cotoprite au început tot mai mult să vadă în socialiști, în partidul clasei muncitoare un sprijin și ajutor de nădejde în lupta pentru realizarea năzuințelor lor⁶.

Continua agravare a contradicțiilor dintre marile puteri imperialiste în direcția unei conflagrații mondiale a impus mișcării muncitorești, la începutul secolului al XX-lea, o examinare atentă, realistă și lucidă a situației, sub toate aspectele sale. Maturitatea organizațiilor clasei muncitoare în această împrejurare se degajă și din activitatea teoretică și practică consacrată problemei războiului și păcii, inclusiv participarea la dezbaterile internaționale potrivnice războiului imperialist, unde socialiștii români au adus contribuția unei mișcări revoluționare mature⁷. Reprezentații proletariatului român au dezvăluit rădăcinile sociale, economice și politice ale războaielor, demascînd caracterul imperialist, de jaf și cotopire a politicii statelor capitaliste dezvoltate, „adevărata cauză a războaielor”⁸.

⁴ „Drepturile omului”, anul I, nr. 175 din 11 septembrie 1885.

⁵ „România muncitoare”, anul VIII, nr. 39 din 20 mai 1912.

⁶ Vezi: *Mișcarea muncitorească din România. 1893—1900*, București, Edit. politică, 1965, p. 359—360.

⁷ Nicolae Copoiu, *Socialismul european și mișcarea muncitorească și socialistă din România. 1835—1921*, București, Edit. politică, 1971, p. 104—113; Titu Georgescu, *Între două revoluții*, Craiova, Edit. „Scrisul românesc”, 1974, p. 104—112.

⁸ *Calendarul muncii pe anul 1912*, Cercul de editură socialistă, București, 1911, p. 55.

Totodată, socialiștii români au înțeles necesitatea istorică și justetea războaielor de apărare și de eliberare națională a popoarelor. În cazul unei cuceriri asupra teritoriului național „un stat atacat trebuie să se apere... Dacă noi am împiedica războiul defensiv... ar însemna să deschidem granițele țării pentru cucerirea externă”⁹, deoarece „e de datoria și dreptul fiecărei țări de a se apăra contra oricărei tentative de violență din afară”¹⁰. Sintetizând această poziție de principiu a partidului clasei noastre muncitoare, revista teoretică „Viitorul social” scria, în mai 1908: „Că țara trebuie apărată, aceasta este un lucru astfel de elementar, că e aproape de prisos a-l pomeni... Independența popoarelor — și apărarea acestei independențe — este unul din articolele programului nostru”¹¹.

Problema luptei de eliberare națională și-a găsit o temeinică fundamentare marxistă în programele mișcării socialiste, în scrierile unor militanți de frunte ai partidului politic proletar, care s-au ridicat cu tărie împotriva dominației străine și au proclamat solemn dreptul imprescriptibil și inviolabil al națiunii noastre, ca, de altfel, al tuturor națiunilor, la o viață liberă și independentă. C. Dobrogeanu-Gherea scria în 1911 că: „O țară, ca un organism social, trebuie să se dezvolte ca un organism întreg în marginile sale etnice”¹², iar M. Gh. Bujor sublinia în 1915 că pentru socialiști „patriile sînt cadre naturale și istorice de dezvoltare a popoarelor”, că ei „se ridică împotriva ciuntirii țărilor constituite, împotriva înfringerii popoarelor în bucăți, împotriva suprimării vieții naționale a popoarelor”¹³.

La începutul secolului al XX-lea, dezvoltarea social-economică și politică a României, ca și creșterea conștiinței naționale a poporului român de pe ambele versante ale Carpaților au ridicat în fața națiunii necesitatea inexorabilă a desăvîrșirii unității statale, a eliberării provinciilor românești aflate sub dominație străină și unirea lor cu Țara. Participarea României la prima conflagrație mondială, alături de Puterile Antantei, s-a făcut cu acest unic scop. În luptele pentru apărarea pămîntului patriei împotriva ocupanților militariști germani din timpul primului război mondial, pentru salvagardarea unității și integrității teritoriale, oștile române, masele populare din întreaga țară au înscris la Mărăști, Mărășești, Oituz și în multe alte locuri, pagini nepieritoare de eroism și abnegație, de spirit de jertfă și patriotism fierbinte.

În împrejurările create de prăbușirea monarhiei austro-ungare și ale victoriei Revoluției din Octombrie, lupta pentru deplina desăvîrșire a statului național unitar ia un deosebit avînt, angrenînd întreg poporul¹⁴.

⁹ „România muncitoare”, anul VIII, nr. 76 din 30 septembrie 1912.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ „Viitorul social”, anul I, nr. 10, mai 1908, p. 317—318.

¹² C. Dobrogeanu-Gherea, *Asupra socialismului în țările inapotate*, postfață de Karl Kautski, Bazele social-democratice, București, 1911, p. 264.

¹³ *Calendarul muncii pe anul 1916*, București, 1915, p. 54.

¹⁴ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Viața politică în România, 1918—1921*, Ediția a II-a, București, Edit. politică, 1976; Ion Ardeleanu, Mircea Mușat, *1918. Socialiștii români în fruntea luptei maselor pentru încheierea procesului de formare a statului național unitar*, în „Anale de istorie”, anul XXI, nr. 6/1975, p. 45—57; Mircea Mușat, *Înfăptuirile maselor populare din România și confirmarea lor pe plan internațional*, în „Anale de istorie”, anul XXII, nr. 2/1976, p. 60—72.

Imperativul istoric obiectiv al înmănușării tuturor românilor într-un singur stat național unitar și independent, rod al luptei maselor largi populare, a muncitorimii, țărănimii, intelectualității, a cercurilor înaintate ale burgheziei, operă a întregului popor, s-a realizat în memorabilul an 1918, pe baza principiului dreptului popoarelor la autodeterminare, în urma prăbușirii imperiului țarist și habsburgic. Își afla astfel împlinirea geniala previziune a lui Friedrich Engels care scria în 1888 socialistului român Ioan Nădejde: „dacă miine despotismul din Petersburg ar cădea, poimîne n-ar mai fi în Europa nici o Austro-Ungarie”¹⁵.

Desăvârșirea unității național-statale a României demonstrează cu tăria argumentului istoric, că acest eveniment a fost rezultatul firesc al unui proces pentru împlinirea căruia poporul român a dus o multiseclară luptă, iar nu o consecință a conjuncturii externe sau a unor înțelegeri intervenite la masa tratativilor.

„Istoria — se subliniază în Programul P.C.R. — demonstrează că formarea statului național unitar nu a fost rezultatul unui eveniment întâmplător, de conjunctură al înțelegerilor intervenite la masa tratativilor; tratatul de pace n-a făcut decât să consfințească o situație de fapt, creată de lupta maselor populare”¹⁶. „Unirea, al cărui proces s-a desăvârșit la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918, a contribuit la înfăptuirea firească a năzuinței seculare a poporului nostru, a visului pentru care au luptat și s-au jertfit nenumărate generații de înaintași, împlinirea unei necesități obiective a însăși dezvoltării istorice”¹⁷.

În contextul general al profundelor mutații politice și sociale petrecute în lume după primul război mondial, au avut loc și în țara noastră mari schimbări care au deschis perspective dezvoltării mai rapide a forțelor de producție ale țării și, totodată, s-au creat condiții favorabile pentru intensificarea activității forțelor sociale progresiste, a mișcării muncitorești revoluționare.

Un moment de cea mai mare importanță în istoria dezvoltării mișcării muncitorești și a celorlalte forțe democratice și progresiste din țara noastră, în lupta pentru apărarea independenței și suveranității naționale l-a constituit transformarea Partidului socialist în Partidul Comunist Român, în mai 1921, devenind în acel timp primul partid politic organizat la scară națională. Continuator direct al partidului politic marxist creat în 1893, a celor mai bune tradiții ale mișcării muncitorești și socialiste din România, partidul comunist este, în noile condiții istorice, exponentul fidel al intereselor clasei muncitoare, ale întregului popor român. În Programul P.C.R. subliniindu-se importanța făuririi P.C.R. se arată că aceasta „a marcat o etapă nouă, superioară atât pe plan politic și ideologic, cât și organizatoric

¹⁵ *Presa muncitorească și socialistă din România, vol. I (1865—1900), partea I (1865—1889)*, București, Edit. politică, 1964, p. 164.

¹⁶ *Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, p. 37.

¹⁷ Gheorghe Zaharia, Mircea Mușat, *Lupta pentru independență și unitate statală — permanență a istoriei poporului român*, în „Anale de istorie”, nr. 1, 1975.

